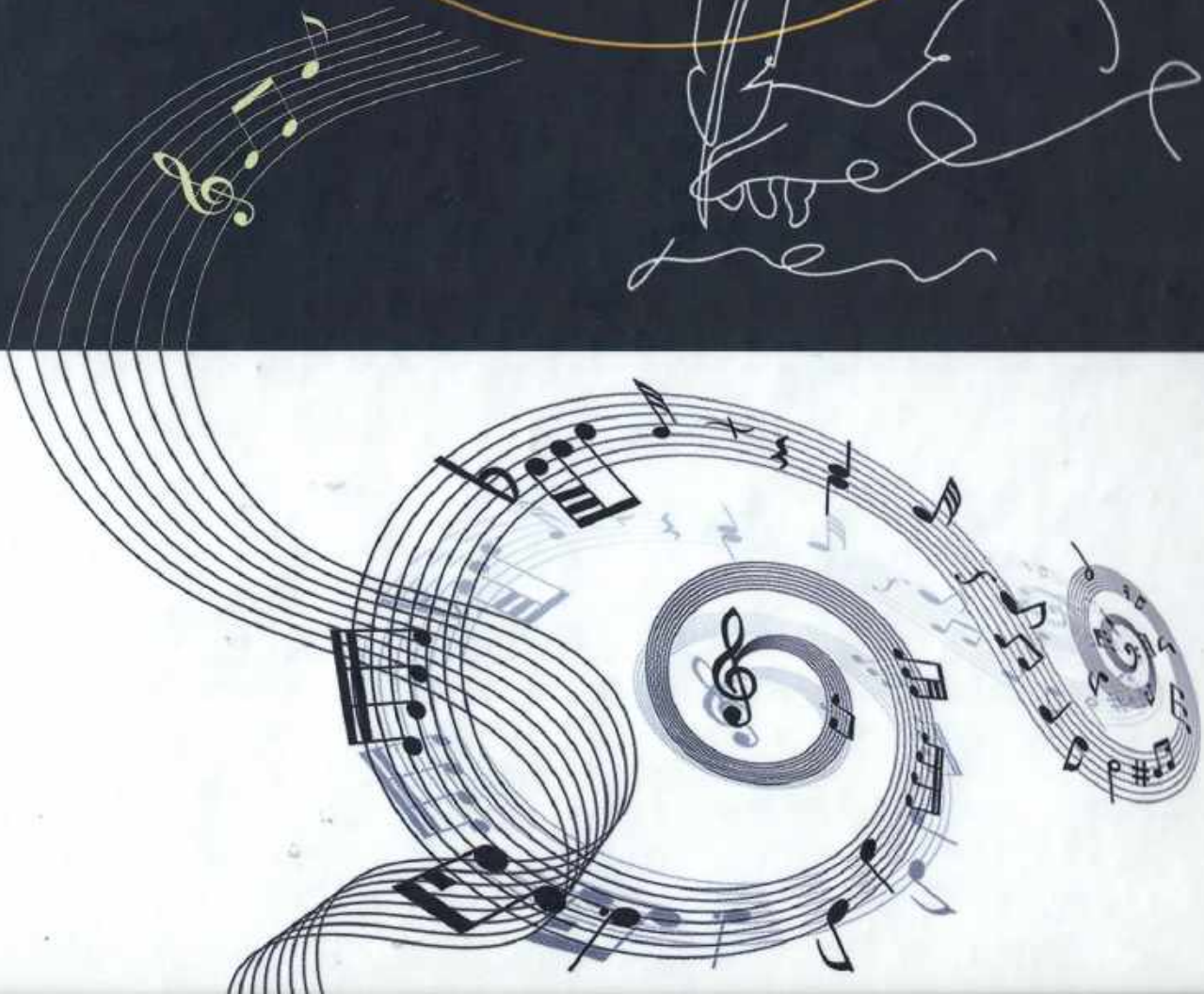

7.071.2 / 4771
548

Роман Береза

ДУХОВНА ВЕЛИЧ УКРАЇНИ

C1212369

Оксана Петрусенко (Оксана Андріївна Бородавкіна, Бородавка)

Її голос у середині ХХ ст. став, без жодного перебільшення, символом України. Її життя, що загадково обірвалося на позначці сорока років, стало в історії українського національного оперного мистецтва явищем, в якому тісно переплелися випадковість, нечуваний тріумф, містика та загаковість.

Оперна дівка, за присутність якої на своїй сцені боролися найкращі оперні театри Радянського Союзу, красуня, перед якою схиляли свої горді голови найвищі очільники держави, жінка, безмежно закохана у життя, мати, щастя материнства для якої перетворилося на невимовну розпуку та несамовиту особистісну трагедію. Це та ще багато іншого, не вивченого і не до кінця сказаного, поєднала у собі вона – гордість і слава української оперної сцени Оксана Петрусенко.

Вона – уродженка славного Півдня України, де в місті Балаклава неподалік Севастополя 5 лютого прийшла у світ разом із щойно народженим двадцятим століттям. До року після народження дівчинки від туберкульозу помирає її батько Андрій, що був родом зі Слобожанщини, з містечка Мала Балаклія (нині –

Харківська область). Мати Марія (з Кулешових) народжена в Орловській губернії. Після смерті чоловіка жінка вдруге вийшла заміж, однак другий чоловік був безпробудним п'яницею, тому нестатки та напівголодне існування стали невід'ємною ознакою сімейного побуту Бородавкіних.

Підлітком Оксана почала тяжко працювати у Севастопольському порту. Дівчина самотужки опановує гру на гітарі, під супровід якої зачаровує своїх слухачів голосом, до якого ніхто з присутніх не міг залишитися байдужим.

Відтак, відчуваючи у собі незгасне бажання співати, Оксана вступила хористкою в театральну трупку під керівництвом Олександра Глазуренка, а вже восени 1918 року приїхала на переслуховування у трупку Херсонського музично-драматичного театру під керівництвом Івана Сагатовського.

Саме з цього моменту Оксану на доволі тривалий час припиняють переслідувати біди та невдачі. І хоча набір до трупи театру було вже завершено, несамовитої краси звучання голосу Оксани, почуте завідувачем музичної частини театру Петром Бойченком, увело чоловіка, за його ж зізнанням, у стан повного «очманіння» від вокального дива, яке щойно постало перед ним. Почувши спів Оксани, Бойченко влетів у кабінет Сагатовського зі словами: «Іване Лукичу! Я знайшов для нашого театру справжній скарб!..»

– Як Ваше прізвище? – сухо запитав Сагатовський, змірявши Оксану поглядом.

– Бородавкіна Оксана Андріївна, – знічено відповіла юнка.

– Бородавкіна – це нікуди не годиться для дебюту у нашому театрі, – знову монотонно промовив директор.

– Та у мене з діда-прадіда козацьке прізвище – Бородавка... Та й у батька це ж прізвище. Мій батько служив на Чорноморському флоті й мав чудовий голос... А це російський писар так

записав нас на свій, московський манер, коли оформляв наші фамільні документи, – ще більш розгублено, наче виправдовуючись, промовила Оксана.

Нестерпну паузу, що зависла у просторі директорського кабінету, враз розрядив Бойченко:

– Ану ж, дамо Вам прізвище Петрусенко!..

– Чому саме Петрусенко? – майже водночас перепитали Оксана і Сагатовський.

– Та тому, що я зовусь Петром і першим у Вас відкрив, без сумніву, майбутню зірку нашого театру, – не вгавав Бойченко.

– Ну-у-у, щодо «зірки», то ще побачимо... а прізвище Петрусенко – це краще, аніж якась там, даруйте, Бородавка, – з легким усміхом на вустах промугикав собі під ніс Сагатовський.

Саме так за кілька днів на театральній афіші вперше з'явилося ім'я – Оксана Петрусенко.

Перші виступи Оксани на сцені у провідних партіях української оперної класики, зрештою, як і у драматичних виставах, шокували театральну публіку Херсонщини. Вроджена, а не набута акторська природа у кожному слові, рухові, жесті, у міміці буквально виринала з нутра молоді актриси. А над усім звучав, линув, брав у полон її голос, який, як здавалося завороженим від баченого і чутого присутнім у глядній залі, не мав меж у своєму діапазоні, гучності й леті.

Щоденні репетиції, вистави, гастролі невдовзі змінили життєвого статусу Оксани.

Петро Бойченко ні на мить не давав Оксані залишитися наодинці. Не зважаючи на різницю у віці у двадцять років, він усе ж зізнався, що до безтяти в неї закоханий. Тоді Оксана відчула, що і в її, ще таке молоде і сповнене романтики, серце вперше завітало кохання.

Проте склалося не так, як мріялося... У 1923 році вона залишає Херсон, свою театральну трупу і чоловіка, який так і не второпав, що причина розірвання їхніх з Оксаною стосунків криється у ньому, зокрема в його підкресленому педантизмі у кожній дії та крокові, обмеженості мрій і помислів, зрештою, у сухості душі, що для завжди енергійної, живої, беручкої актриси-молодички було незборимим ви роком.

Отож, у 1923 році Оксана Петрусенко вступає на навчання сольному співу до Київського музично-драматичного інституту імені М. Лисенка. За щасливим збігом обставин, її педагогом з постановки голосу стає відома педагог-вокаліст Олена Муравйова. Щоправда, навчалася Оксана в інституті лише рік, а тому, так і не здобувши фахової вокальної освіти, до кінця життя залишалася недовченою співачкою-самородком, яку до вершин мистецького визнання привела матінка-природа, що подарувала їй надзвичайної краси голос і артистичні дані.

Феномен вродженої постави голосу, дихання, дикції, бездоганного відчуття вокального фразування, як і багато іншого, невдовзі сприяло тому, що Оксана Петрусенко стала по-справжньому не досяжною у вокальному мистецтві. Це, у певному сенсі, поставило її в рівень із славетною Марією Каллас, котра, як відомо, теж досягла статусу неперевершеної оперної діви, так і не закінчивши жодних консерваторій та музичних академій!..

Київський період життя Оксани Петрусенко вносить у її приватне життя різкі корективи. Жінка палко закохується у співака-баритона Мефодія Семенюту-Барила. Вагітність і небажання піддатися благанням Мефодія зважитися на аборт урешті призводить до розірвання їхніх стосунків.

У 1925 році в Оксани народився такий бажаний хлопчик, названий Володимиром.

На цей час молода мама знову в групі Херсонського театру. Її колишній чоловік Петро Бойченко, попри народження не рідної йому дитини, наполягає на відновленні колишніх стосунків з Оксаною. Але нове кохання вихором увірвалося в її серце під час гастролей театру в Казані, де вона, на той час уже справжня прима сцени, зустрічає молодого, красивого й талановитого співака Василя Москаленка.

У міському театрі Казані ставлять «Черевички» Петра Чайковського. Петрусенко – у партії Оксани, Москаленко – Вакула. Театралізоване кохання на сцені після вистави переросло у справжнє й палке почуття. Вони вже не тямили себе від щастя, а тому склали взаємну обітницю бути надалі завжди разом.

З Казані закохана пара переїздить і влаштовується на роботу у Свердловський оперний театр. Тут від вистави до вистави Москаленко відчував, що його Оксана стрімко підіймається на перші позиції на сцені, залишаючи далеко позаду усіх, а найголовніше – його, своє кохання.

Переїзд закоханої пари в Самару у наступному сезоні ще більше пригноблює Василя. Він уже доконечно відчуває, що, співаючи поряд із Оксаною на сцені, перетворюється на тьмянний відблиск її тріумфальної слави і популярності. Згодом, коли дирекція театру вже почала пропонувати Василеві Москаленку лише партії другого плану, артист зрозумів, що він відійшов у тінь не лише на сцені, а й у житті Оксани.

Про неї ж, зірку, що так феєрично злетіла над обрієм вітчизняного оперного мистецтва, сповнену загадковості й оточену інтригами, перед кожним її з'явленням на сцені не на жарт починають перешіптуватися у колах найвідоміших радянських оперних театрів. Хтось чув співачку особисто, а хтось чув від когось про її феноменальний голос, а комусь розповіли, як неповторно вона співає... Так уже відоме у вітчизняному оперному

мистецтві ім'я Оксани Петрусенко враз стало бажаним для багатьох оперних труп Радянського Союзу.

З усіх запрошень, що безупинно надходили на ім'я співачки, Петрусенко зупиняє свій вибір на трупі одного з найвідоміших оперних театрів України і СРСР – Харківського, адже це рідний край, завжди милий серцю Оксани.

Проте, відразу ж після переслуховування Петрусенко, головний диригент Харківського оперного театру Лев Штейнберг, якого знали ще й як небувалого ловеласа, вважаючи, що щойно переслухав саме той голос, якого йому вкрай не вистачало в трупі, дозволив собі непристойні натяки на стосунки, які, без сумніву, виходили за межі театральних вимог... Як наслідок, після вправного відкоша, завданого диригентові Оксаною, Штейнберг опинився горілиць на підлозі диригентської ями, а Петрусенко – на вулиці, там, звідкіля й прийшла...

А втім, успішне й водночас безперспективне переслуховування Оксани Петрусенко в Харківську оперу обернулося для співачки радше успіхом, аніж невдачею. Уже в 1934 році Петрусенко стає провідною солісткою Київського державного академічного театру опери та балету УРСР. Дебют співачки в головній партії вердівської «Аїди» вмить утвердив її як солістку, на вистави з участю якої публіка розкупує усі квитки заздалегідь і підсвідомо стає заручницею безмежної любові та шани до цієї неповторної прими столичної оперної сцени.

Уже за два роки роботи в театрі Оксана Петрусенко досягла такого успіху, що питання про участь чи не участь співачки в одній із найвідповідальніших акцій того часу – «Декаді української культури та мистецтва», що з небувалим розмахом мала відбутися у 1936 році в Москві, – навіть не стояло.

Отож, Київський оперний театр ставить на сцені московського «Большого» оперу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-

Артемовського, в якій партію Одарки виконує Оксана Петрусенко. Після виконання нею пісні «Ой казала мені мати» зал, після короткої мовчанки, враз зірвався лавиноподібними оплесками. Попри усі намагання диригента продовжити оперу, публіка не змовкала. Розгублений диригент, знаючи, що в «Большом» віддавна існує неписаний закон за жодних обставин не повторювати будь-яких номерів з опери на біс, розгублено вдивлявся то в музикантів, що сиділи в оркестровій ямі, то у глядацьку залу, безпомічно прагнучи віднайти від когось хоча б якусь підтримку. Тим часом непокірна публіка ніби увійшла в масовий екстаз – плескала, вигукувала, шаленіла. Врешті якийсь чоловік, м'яко ступаючи червоною килимовою доріжкою центрального проходу глядацької зали, підійшов впритул до диригента і передав йому якусь записку. В ній бідолаха прочитав єдине слово: «Повторить». Під цим словом диригент із невимовним жахом зумів розібрати коротенький підпис: «Йосиф Сталин». Після прочитаного диригент, пересилюючи себе, зумів на коротку мить скося глянути на центральну урядову ложу, де йому вдалося побачити обриси людини зі злегка усміхненим від задоволення обличчям і вусами, які тоді ніхто і ні з ким іншим не міг сплутати. Так, це був він, господар найбільшої країни світу, «батько», «друг» і «товариш мільйонів», «великий» і «мудрий» Йосиф Сталін...

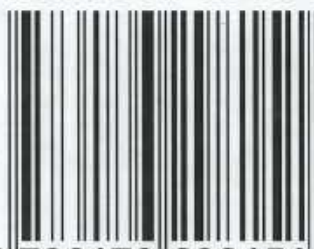
Уже в останній вечір Декади у приміщенні Великого Кремлівського палацу відбувся помпезний прийом на честь українських діячів культури і мистецтва. Обрані представники української делегації, серед яких і Оксана Петрусенко, стояли в ряд перед щедро накритими столами. Йосиф Сталін в оточенні представників найвищого керівництва держави, традиційно із келихом вина, по черзі підходив до кожного з українських митців і стримано тиснув їм руку. Коли ж черга підійшла до Петрусен-

У книзі в популярній формі подано біографічні дані, опис життєвого і творчого шляху найвидатніших митців України. Письменники, співаки, артисти театру і кіно – усі вони власним життям і творчістю вагомо збагатили скарбницю як вітчизняного, так і світового мистецтва. Спираючись на цікаві біографічні факти, засобами художнього слова автор детально розкриває значущість кожної із постатей, імена яких навечно вписані в історію української і світової літератури та мистецтва.

Книжка зацікавить широке коло шанувальників вітчизняного мистецтва і буде корисною для культурологів, педагогів мистецької освіти, усіх, хто прагне збагатити свої знання у царині рідної культури.

ISBN: 978-617-629-815-1

9 786176 298151